

תלת סאוי טחאי — שלש סאין פת נקיה, פניה טומין נשמן ודגש. מי עדיפת לן מינה — יוס השנת היה. אמאי עבדיתו הכי — אף על פי שדס הננלע צו היתר הוא, מיהו דס הכנוס נסמפונות — דס הוא. וחיתוכא לתחת — מחומו למטה, כשנתנוהו נתנור לללות, כדי שיוצ הדס ואלא. והני מילי — דנעי קריעה נכנדא — מפני שדס כנוס למוח, אנל טמלא — אין צו דס, ואפילו לקדרה שרי. כי עביד מילתא — הקזה. כבדא עילוי בשרא — נתנור היו זולין כל זלי שלהן, וחודו של שפוד תלוי למטה. וכשהכנד נתון תמלה, ואחר כך הנשר — נמלא הכנד עליון כשחולין אופו. דמא משרק שריק — אף על פי שזנ מן הכנד על הצער — אין נצק כלום, לפי שהדס על ידי זלי אינו נוח לינלע, אלא מחליק ונופל. מסרך סריך — נדנע וננלע. הלכתא כו' — ולדין אסור לגמרי לכתלה — לפי ששפודים שלנו אינן תלויין אלא שוכנות. ופעמים שמריס זנב השפוד, ונמלא התחתון עליון, ופעמים שמשפילו, ונמלא חזרו עליון. הלכך, צין שהכנד לנד הראש וצין שהוא לנד הזנב — אסור.

תוספות

וחתוכיה לתחת — לבשלו בקדרה אחר צלייתו או מליחתו איירי. דאי לאוכלו צלי — למה לי חתוכיה? דמה שפולט — שריק ונופל, דמה שלא נפלט — הוי דס האברים שלא פירש, ושרי, פרק "דס שחיטה" (כריתות כא). ואי משום דס סמפונות הכבד צריך קריעה אף לצלי, דהוי בכרת

אף על פי שלא פירש — אם כן, בטחול נמי אי איכא סמפונות, למה לא יצטרך קריעה? ועוד: דסברא הוא דאין בטחול סמפונות, ואם כן מה בא להשמיענו "יאלב דטחלא, לא"? ובהלכות גדולות כתב: האי מאן דמצלי כבדא בשלומיה — צריך לחתוכיה. מאי טעמא? דאזיל דמא ומכניס בסמפונות. והיכא דלא קריעה — לקריעה לאחר בשולו. וחותר, ויצא דס הכנוס בסמפונות. ולא חיישינן שמא דס הסמפונות חזר ונבלע בכבד — דהא מסקינן ב"כיצד צולין" (פסחים עד,ב) דכבולעו כן פולטו.

אבל טחלא שומנא בעלמא הוא — היינו, דוקא גוף הטחול הוא שומן, אבל דס היוצא ממנו — אסור, כדתניא פרק "דס שחיטה" (כריתות כא,ב).

כבדא עילוי בשרא אסור — לכתחלה אסור לכולי עלמא, אף על גב דבשרא עילוי בשרא שרי, אפילו למאן דלית ליה בפרק "כיצד צולין" (פסחים עד,ב) כבולעו כן פולטו, משום דס משרק שריק. בכבד, שיש בו רוב דס, שאינו יכול לצאת על ידי מליחה כמו בשאר בשר כדמשמע כוליה שמעתין — לא שריק שפיר. ולפירוש רבינו תם לא ניחא כולי האי — דבכולה שמעתין לא סתפק בדם הכבד כי אם להקל ולהתיר בלא מליחה, ולא להחמיר. ואף על פי שדברנו לעיל שאינה בולעת מחמת שטרודה לפלוט לעולם, מכל מקום עיקר השמועה אינה מדבר זה. ולכאורה משמע שמאותו טעם שדברנו בכח השמועה הוא אב לאסור כבדא עילוי בשרא. ומיהו יש לומר: דקאי אמאי דאמרינן מקמי דן מילתא: הני מילי כבדא, שיש בו רוב דס. אבל טחלא — שומנא בעלמא הוא. **דמא משרק שריק** — ואם תאמר: למה לי האי טעמא? תיפוק ליה דכבולעו כן פולטו! וכי תימא: דאצטרך להתיר אפילו למאן דלית ליה ב"כיצד צולין" (שם) כבולעו כן פולטו — אכתי קשה: דמסקינן התם דמולייתא שריא אפילו לכתחלה מהאי טעמא, והכא פסקינן דאסור לכתחלה לכולי עלמא! ואי משום דפעמים נצלה הבשר שלמטה מן הכבד תחלה, והכבד עדיין פולטו, ונופל על הבשר. וכשמסירין הבשר הרי בלע, ולא היה לו שהות לפלוט — אם כן, בשרא עלוי בשרא נמי ליתסר מהאי טעמא כשהתחתון נצלה קודם, ומסירין אותו מן השפוד! ויש לומר: דכבד שיש בו שפע דס לא אמרינן כבולעו כן פולטו. והא דאמרינן ב"כיצד צולין" (שם) דלב קורעו אחר בישולו משום דכבולעו כן פולטו, אף על פי שיש בו שפע דס — הלב מתבשל ומתייבש במקומו בחלל הלב. **דס דאורייתא** — אף על גב דאמר ב"הקומץ רבה" (מנחות כא,א): דס שבשלו אינו עובר עליו, מכל מקום תחלה כשנפלט, עד שלא נתבשל — היה דאורייתא. אבל חלב שחוטא — תחלתו דרבנן. ומיהו קשה: לפי מה שפירש הקונטרס לעיל דס כבד אפילו פירש — לאו דאורייתא, מדלא חשיב ליה בפרק "ידם שחיטה" (כריתות כא,ב) בהדי לב וטחול וכליות.

בתוך כך אייתי לקמיה תלת סאוי טחאי (הביאו לפניו לאכול שלוש סאים של פת נקיה שניטוחה בשמן ודבש). אמר להו [להם] רבה בר רב הונא לבני ביתו של רבה בר רב נחמן: מי היה ידעיתו דאתינא (האם הייתם יודעים שאני בא) שהכנתם אוכל כה משובח? אמרו ליה [לו]: מי עדיפת לן מינה (האם אתה עדיף מנחה, מהשבת). דכתיב [שנאמר בה]: "וקראת לשבת עונג" (ישעיהו נח, ג), ולכבוד השבת עשינו כן! אדהכי, אשכח ההוא כבדא דהוה בה סמפונא דבליעא דמא [בתוך כד]. מצא רבה בר רב הונא בתוך המאכלים שהוגשו לפניו כבד אחד שהיה בו סימפון שמובלע בו דס, אמר להו [להם] לבני הבית: אמאי עבדיתו הכי [מדוע אתם עושים כן], שהרי אף שדס הבלוע בכבד מותר, אבל דס הכנוס בסמפונות שבו הריהו אסור! אמרו ליה [לו] בני ביתו של רב בר נחמן: אלא היכי נעביד [איך נעשה] בהכשר אכילתו של הכבד? אמר להו [להם]: בתחילה קרעו את הכבד שתי וערב (לאורך ולרוחב), והניחו את צד חיתוכא [החיתוך] לתחת, כלפי מטה, כשתתנוהו בתנור, כדי שבכך יזוב הדם ויצא. ומעירים: והני מילי כבדא [ודברים אלה אמורים דווקא בכבד], ומפני הדם הכנוס בתוכו בסמפונות, אבל בטחלא [טחול] — אין צורך בקריעה זו, כי מה שיש בו שומנא בעלמא [שומן בלבד] הוא. כי הא [כמו זה] הנמסר לנו כי שמואל עבדי ליה תבשילא דטחלי ביומא דעביד מלתא [היו עושים לו תבשיל של טחולים ביום שהקזיז דס].

ב ומביאים עוד בדנינו של הכבד. אתמר [נאמן] כי אם צלו בתנור על שיפוד חתיכות בשר, באופן זה שכבדא עילוי בשרא (הכבד נתון על הבשר) — אף שזב דס מן הכבד על הבשר, הבשר שרי [מותר]. וטעם הדבר: שכן דמא [הדם] הזב מן הדבר הצלוי בתנור הריהו משרק שריק [חחוליק] על הבשר שתחתיו ואינו נבלע בו. ואולם אם כחלא עילוי בשרא [כחול נמצא על הבשר] בשעה שנצלה בתנור — הבשר אסור, מאי טעמא [מה טעם הדבר]? שכן החלב היוצא מן הכחל הניצלה הריהו סרוכי מסריך [נדבק ונבלע בבשר]. רב דימי מנהרדעא מתני אפכא [היה שונה להפוך]: באופן בו כחלא עילוי בשרא [כחול מעל הבשר] — הבשר שרי [מותר]. מאי טעמא [מה טעם הדבר]? שכן אסור בשר בחלב, בחלב של בהמה שחוטא (כגון החלב שבכחל) אינו אלא דרבנן [מדברי סופרים]. ולכך אין חוששים באיסור חכמים שמו נבלע החלב בבשר שמתחתיו. ואולם באופן בו כבדא עילוי בשרא [כבד מעל הבשר] — הבשר אסור, משום שאיסור דס הריהו איסור דאורייתא [מן התורה]. ויש לחשוש שמא בלע הבשר דס מן הכבד שמעליו. ובענין זה דרש מרימר ברביס, הלכתא [הלכה] היא: בין כבדא [כבד] בין כחלא [כחל]. הניצלים בתנור עם חתיכת בשר, אם היו הכבד או הכחל תותי בשרא [מתחת לבשר] — שרי [מותר] הדבר, ואם היו עילוי בשרא [בדיעבד אם עשה כן — אין [כן] מותר הבשר, ואולם לכתחלה — לא יעשה כן. ומסופר בענין זה כי רב אשי איקלע לבי [הזדמן לביתו] של רמי בר אבא חמוה [חמיו], חזייה לבריה [ראה את בנו] של רמי בר אבא דקא [שהוא]

ב ומביאים עוד בדנינו של הכבד. אתמר [נאמן] כי אם צלו בתנור על שיפוד חתיכות בשר, באופן זה שכבדא עילוי בשרא (הכבד נתון על הבשר) — אף שזב דס מן הכבד על הבשר, הבשר שרי [מותר]. וטעם הדבר: שכן דמא [הדם] הזב מן הדבר הצלוי בתנור הריהו משרק שריק [חחוליק] על הבשר שתחתיו ואינו נבלע בו. ואולם אם כחלא עילוי בשרא [כחול נמצא על הבשר] בשעה שנצלה בתנור — הבשר אסור, מאי טעמא [מה טעם הדבר]? שכן החלב היוצא מן הכחל הניצלה הריהו סרוכי מסריך [נדבק ונבלע בבשר]. רב דימי מנהרדעא מתני אפכא [היה שונה להפוך]: באופן בו כחלא עילוי בשרא [כחול מעל הבשר] — הבשר שרי [מותר]. מאי טעמא [מה טעם הדבר]? שכן אסור בשר בחלב, בחלב של בהמה שחוטא (כגון החלב שבכחל) אינו אלא דרבנן [מדברי סופרים]. ולכך אין חוששים באיסור חכמים שמו נבלע החלב בבשר שמתחתיו. ואולם באופן בו כבדא עילוי בשרא [כבד מעל הבשר] — הבשר אסור, משום שאיסור דס הריהו איסור דאורייתא [מן התורה]. ויש לחשוש שמא בלע הבשר דס מן הכבד שמעליו. ובענין זה דרש מרימר ברביס, הלכתא [הלכה] היא: בין כבדא [כבד] בין כחלא [כחל]. הניצלים בתנור עם חתיכת בשר, אם היו הכבד או הכחל תותי בשרא [מתחת לבשר] — שרי [מותר] הדבר, ואם היו עילוי בשרא [בדיעבד אם עשה כן — אין [כן] מותר הבשר, ואולם לכתחלה — לא יעשה כן. ומסופר בענין זה כי רב אשי איקלע לבי [הזדמן לביתו] של רמי בר אבא חמוה [חמיו], חזייה לבריה [ראה את בנו] של רמי בר אבא דקא [שהוא]

משום שצלי בשר בחלב אסור מדרבנן, היה אסור לאחר מכן לבשל את הכחל בקדרה (מאחר שבתוך הצליה נבלע בו חלב, והריהו עתה עובר על איסור בישול). ואילו לפי הטעם שלפנינו שחלב שחוטא אסור מדרבנן, מעתה מותר לבשל את הכחל לאחר מכן (רעק"א).

אורה ההלכה

קרעו שתי וערב וחיתוכא לתחת יש בכבד ריבוי דס. ולכן לכתחילה אין לו תקנה לבשלו על ידי מליחה, אלא קרעו שתי וערב ומניח חיתוכו למטה, וצולו (שהיא ראוי לאבילה), ואחר כך יכול לבשלו (וכל זה בכבד שלם, אבל כשהוא חתוך — אין צורך כלום. וכשבא לבשלו אחר הצליה — ידיחנו תחילה אחר הצליה, קודם הבישול. ואולם אם לא ידיחו ובישלו כן — מותר רמ"א). (רמב"ם שם. שו"ע שם סעיף א.)

טחלא שומנא בעלמא הוא הטחול, אף שיש בו מראה אדמומית ונראה כריבוי דס, דינו כשאר בשר ומותר לאבילה רק על ידי מליחה. (רמב"ם שם ה"ט. שו"ע שם ע"ד, א.)

בין כבדא בין כחלא תותי בשרא וכו' כבד המונח על גבי שיפוד — אסור לצלותו עם הבשר לכתחילה, אפילו כשהכבד למטה. וכתב רמ"א שאם כבר נמלח הכבד — מותר לצלותו עם בשר, אפילו על גבי הבשר, שכבר נתמעט דמו והריהו כבשר על גבי בשר. (רמב"ם שם ה"ח. שו"ע יו"ד ע"ג, ד.) ודין צליית הכחל כדין צליית הכבד לענין זה. כהלכתא המובאת בגמרא. (שו"ע יו"ד צ, ד.)

עיונים

אייתי לקמיה תלת סאוי טחאי שהיתה זו פת ששעורה גדול ביותר (יעוין ב"החיים"), העשויה מקמח משובח המנופה ביותר ("פת נקיה". רש"י). שטחו את פניה בתוספים המייפים ומטעמים את הפה (בשמן ודבש. רש"י). אכן בסוגיה בשבת (ק"טא) בה הובא מעשה זה ברבה בר רב הונא שהודמן לבית רבה בר רב נחמן, פירש רש"י שהיו אלה רקיקים, שהיו ניטוחים בשומן אליה או בשמן, ובלא שצין תוספת דבש.

כחלא עילוי בשרא שרי מאי טעמא חלב שחוטא דרבנן נחלקו ראשונים בדין בשר בחלב בצלי, וכגון שצלה בשר בחמאה על האש, אם אף זה בכלל איסור תורה ולוקה על צלייתו בדרך שלוקה על בישול בשר בחלב, או שמא איסורו מדברי חכמים. שיש שאמרו שאין זה בכלל איסור תורה (מאירי), שכן אין הצלי מבליע טעמו של הבשר בחלב (או של החלב בבשר) ככולו (בדרך שמבליע הבישול) אלא רק כדי קליפה, ולכן אין זה נחשב כבישול שאסרתו תורה (רי"ן). ויש שאמרו כי אף הצלי הריהו בכלל איסור תורה בבשר בחלב, שהרי מוצאים אנו בלשונה של תורה שקוראת היא לצלי בלשון בישול (ראה דב"ה"י ב לה, ג). ומעתה גם "לא תבשל" האמור באיסור בשר בחלב הריהו כולל צלי.

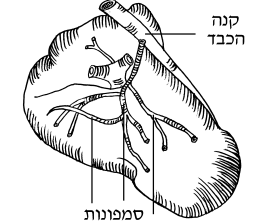
והוכיחו אחרונים מסוגייתנו כשיטה שצלי בשר בחלב הריהו מן התורה. שכן אילו היה איסורו של זה רק מדברי חכמים, במקום הטעם שנתן רב דימי בהיתר צלי כחל מעל בשר משום שחלב שחוטא הוא מדרבנן, היה צריך לומר שטעם ההיתר הוא משום שצלי בשר בחלב הוא מדרבנן. ומכאן ראייה שהרי זה איסור תורה (פליתי). ויש שדחה ראייה זו, שכן אילו הטעם להיתר היה

מסורת הש"ס
ב. שם קכט"א.

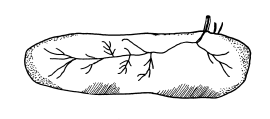
גרסות
סאוי טחאי בכתי"מ: סאוי חטוי ויש בכתי"י: תליסר סאוי טחיי.
דכתיב וקראת לשבת עונג יש כתי"י שחסרות בהם מלים אלה.
אדהכי אשכח ההוא כבדא דהוה בה סמפונא דבליעא דמא בכתי"מ: אדהכי והכי חזייה לההוא כבדא דהוה ביה סמפון דהוה מלי דמא.
עבדיתו הכי אמרו ליה אלא בכתי"מ: תעבדון הכי אלא.
אמר להו קרעו בכתי"מ: קרעו.
בשרא שרי דמא בכתי"מ: בשרא דמא.
אסור מאי טעמא חלב סרוכי בכתי"מ: אסור חלבא סרוכי.
מאי טעמא חלב בכתי"מ: חלב.
דס דאורייתא בכתי"מ: מ"ט דס דאורייתא.
בין כבדא בין כחלא בכתי"מ: בין כחלא בין כבדא.
בשרא שרי בכתי"מ: בשרא מישרא שרי.
רמי בר אבא בכתי"מ: רב אמי בר אבא.

העולם

כבדא דהוה בה סמפונא

כבד עם סמפונותיו ראה נספח תמונות עמוד 7. טחלא

החיים

תלת סאוי חסאה (המכילה ששה קבים) הריהו מידה המשמשת למדידת נפחם של דברים, ושימושיה רבים בהלכה. שיעורה של חסאה נע בין 8.3 ליטר לבין 14.3 ליטר. ונמצא איפוא כי שלוש סאים הריהו בין 25 ליטר לבין 43 ליטר.

בל הבשר

פרק שמיני

חולין

קיא ע"ב

שפיד כבדא עילוי בשרא [שם בשיפוד לקראת צלייה, כבד על הבשר]. אמר רב אשי: **כמה יהיר** (גאה) הוא האי **מרבנן** [תלמיד חכם זה] שנוהג כן, שהרי אימר דאמור רבנן [אמור שאמרו חכמים] והתירו **בדיעבד** את הבשר שנצלה בתנור תחת הכבד, ואולם לעשות כן **לכתחלה מי אמור** [האם אמרן] חכמים? ועוד מוסיפים בדין צליית כבד

ובשר בתנור: **אי איכא בי דוגי** [אם יש

מתחת לשיפוד כלי שבו נאסף השומן הנוסף] — אפילו באופן בו **בשרא עילוי כבדא**, **נמי אסיר** [הבשר על הכבד, גם כן אסור] לצלות את הבשר, שהשומן שנאסף בכלי אסור, מפני שיש בו מדם הכבד, ועלול לאוכלו. ושואלים על כך: **ומאי שנא** [ומה שונה, כמה נבדל] צליית כבד על בשר במקום שיש בו כלי לאיסוף השומן שהריהו אסור, מצליית חתיכת בשר מעל כלי כזה, שהרי **דמא דבשרא** [דם הבשר] נוטף עם השומן לתוך הכלי, ונאסר השומן בכך? ומשיבים: **דמא דבשרא** [דם הבשר] — **שכן** [שוקע] אל תחתית הכלי, והשומן צף מעליו, וניתן להפריד את השומן מעליו, ולכך מותר השומן. ואילו **דמא דכבדא** [דם הכבד] — הריהו **קפי** [צף] מעל השומן, ולא ניתן להפרידם, ולכן אסור הדבר. **א** ומביאים עוד בהלכה דומה, אמר **רב נחמן**, אמר **שמואל**: **סכין של שחיטה ששחט בה**, כיון שמקום השחיטה ("בית השחיטה) חם ביותר — בלעה הסכין מדם השחיטה, ומעתה אסור לשוב ולחתוך בה דבר מאכל רותח, שהרי היא מבליעה בו מדם השחיטה הבלוע בה. ואם חתך בסכין זו דבר מאכל **צונן** — אמרי לה [יש] אומרים] כי חתיכה זו שנחתכה **בעיא** [צריכה] הדרה כדי להתייה באכילה, ואמרי לה [יש אומרים] כי **לא בעיא** [אינה צריכה] הדרה.

ב ועוד הלכות בשמו של שמואל, אמר **רב יהודה**, אמר **שמואל**: קערה **שמלח בה בשר**, כדי להוציא את דמו לקראת בישולו — כיון שנבלע מן הדם בקערה, אסור לאכול בה דבר מאכל רותח, שהרי הקערה חוזרת ונונתת בו מהדם הבלוע בה. ומסבירים כי בהלכה זו הולך **שמואל לטעמיה** [לטעמו, לשיטתו]. **שכן** אמר **שמואל**: הדבר המליח — הרי הוא נחשב כרותח, והדבר הכבוש — הרי הוא נחשב כ**מבושל**. ובענין זה נמסר, **כי אתא** [כאשר

בא] **רבין** מארץ ישראל לבבל אמר **בשם ר' יוחנן** **אמר** — **אינו כמבושל**. אמר **אביי**: הא [זו] המסורת של **רבין** בשם ר' יוחנן, **ליתא** [אינה נכונה]. וראיה לדבר, דה**היא פינכא דהוה בי** [שקערת חרט אחת שהיתה בבית] ר' **אמי**, **דמלח ביה בשרא**, ו**תבריה** [שהיה מולח בה בשר, ושברו ר' אמי לכלי זה] שלא יוכלו להשתמש בו עוד. **מכדי** [הרי]. ר' **אמי תלמיד של ר' יוחנן הוה** [היה]. **מאי טעמא תבריה** [מה טעם שברן]? **לאו** [האם לא] **משום דשמיצא ליה מיניה** [שמענו זאת ממנו] **מר' יוחנן שאמר**: מליח — הרי הוא כרותח! הרי שדעת ר' יוחנן היא כשמואל, ושלא כדברי רבין. ועוד נמסר בהלכה זו כי **יתיב** [ישב] **רב כהנא אחוה** [אחיו] של **רב יהודה קמיה** [לפני] **רב הונא**, ו**יתיב וקאמר** [וישב ואמר]: קערה **שמלח בה בשר** — אסור לאכול בה מאכל רותח. והוסיף עוד הלכה: **צונן שחתכו בסכין שעליה שמנונית בשר שנחתך בה** — אף שיש חריפות בצונן, ומתוך כך הריהו בולע מן הסכין, מכל מקום מותר לאכול בכוחת (מאכל חלב). ודנים בדברי רב כהנא: **מאי טעמא** [מה טעם] מבחינים אנו בין הדם הבלוע בקערה (שנמלח בה בשר) שאוסר אכילה רותח בקערה זו, לבין שמנונית הבשר שעל הסכין (שחתך בה צונן) שאינה אוסרת את הצנן מלהיאכל במאכל חלבי? אמר **אביי**: האי [זה] הצנן — ה**יתרא** [היתר] **בלע**, שהרי שמנונית הבשר שעל הסכין מותרת באכילה, ואילו האי [זו] הקערה שמלח בה בשר — א**יסורא** [איסור]. **דם** **בלע**. אמר ליה [לן] **רבא** **לאביי**: מה בכך, והרי גם **כי** [כאשר] **בלע היתרא** [היתר]. כצנן זה, **מאי הוי** [מה נהיה]? **סוף סוף**, לכשיבוא לאכול צונן זה בכוחת **האי היתרא דאתי לירי איסורא** [זה היתר שבא לידי איסור] **הוא**, **דאיסורא קאכיל** [שעתה איסור הוא אכיל] **אלא אמר רבא** **הסתבר דברי רב כהנא הללו**: יש הכול בין קערה שנמלח בה בשר לבין צנן שנחתך בסכין שחתכו בו בשר, שכן האי [זה] **טעם הבשר** שבצנן, **אפשר** לאדם מישראל **למטעמיה** [לטעום אותו]. והרי גם בקערה ניתן לדעת אם יש בה **טעם דם**, **שליטעמיה קפילא ארמאה** [שיטעם אותו טבח גר]. **מי** [האם] **לא תנן** [שנינו] כי קדרה **שבישל בה בשר** — **לא יבשל בה חלב**, ו**אם** **פפא לרבא**: **לא אפשר למטעמיה** [אי אפשר לטעום אותו]. שהרי הדם אסור באכילה. אמר ליה [לן] **רב פפא לרבא**: והרי גם בקערה ניתן לדעת אם יש בה אוסרת בשיעור שיש בו כדי שנותן הבשר **טעם בחלב**. וכן קדירה שבשל בה תרומה האסורה באכילה למי שאינו כהן — **לא יבשל בה חולין**. ואם **בשל** —

עיונים

דמא דבשרא שכן דמא דכבדא קפי דם הבשר נבדל מדם הכבד, שכן דם הבשר שוקע אל תחתית כלי האסיפה (יבי דוגי) שמתחתיו, בעוד שהשומן צף מלמעלה. וכן ניכר הדם גם במראה האדמימות שבו, ואפשר להפריד בין השומן שמלמעלה לבין הדם שמתחת, ומותר השומן באכילה. ואילו דם הכבד צף למעלה, ומעורב עם השומן באופן שאין אפשרות להכיר ביניהם ולהפריד זה מזה (רשיי). והסבירו אחרונים את דבריו, שאין כוונתו לומר שדם הכבד צף ממש למעלה, אלא שאין דם הכבד שוקע לתחתית הכלי (כדם הבשר הרגיל), אלא הוא מתערב עם השומן בכל מקום בכלי (יש"ב).

יש מהראשונים שפירשו כי השוני בין דם הבשר הרגיל לדם הכבד הינו באיכות הדמים. שדם הבשר הריהו צלול, ולאחר שפרש מן הבשר הוא מאבד מכוחו ("קלוש") כדם, ונמשך אחר המלח אל שולי הכלי בתוכו הוא נאסף עם השומן. ואילו הדם היוצא מן הכבד הוא סמיך ומעובה, ואינו שוקע אל תחתית הכלי אלא צף על פני המים, ואין הוא נמשך אחר המלח. ואף שיש שיטות בראשונים כי מן הדין די בחיתוך ומליחה של הכבד, ומכאן שהמלח מושך גם את דם הכבד — אין זה אלא דם הכבד בהיותו בתוך הכבד, שאין הוא צף, והריהו נמשך אחר המלח. ואולם לאחר שיצא דם הכבד מן הכבד, אינו נמשך אחר המלח, אלא צף עם השומן, ואסור (רשב"א).

ועוד כתבו ראשונים בטעם היתר השומן בצליית בשר רגיל (כאשר יש מתחתיו בי דוגי) אף שהשומן נתון באותו כלי עם הדם — שכן המנהג היה שאין נותנים את כלי אסיפת הדם והשומן אלא לאחר שכבר נצלה הבשר כשיעור מאכל בן דרוסאי. ומעיקר הדין אין כאן עוד איסור דם כלל, ואסור רק משום מראית העין את המוהל הארום היוצא מן הבשר. ומאחר ומוהל זה אינו צף אלא שוקע ומתערב עם השומן, התירו את השומן. אכן בדם הכבד אסור אף כאשר כבר נצלה במאכל בן דרוסאי, ומשום שדם הכבד מתערב עם השומן (ר"ן). אכן פסק הש"ך יריד סי' עו סק"ה כי מותר לתת את הכלי מתחת לבשר לאחר שנצלה הבשר כדי חצי צליה).

צונן אמורי לה בעיא הדרה לא נאמר במפורש אם מדובר על חתיכת המאכל הצוננת או על הסכין, ונחלקו בכך ראשונים. יש שכתבו שהכוונה להדחת המאכל הצונן (רשיי). שמאחר שלא הצריכו הגעלה לסכין (משום שבית השחיטה רותח), מעתה אם הדיח את הסכין עצמה — מותר לחתוך בה אפילו דבר מאכל רותח. והנידון לפנינו הריהו רק כשלא הודחה הסכין, שאם חתכו בה מאכל רותח — נאסר הדבר, ואם היה זה מאכל צונן — יש שהתירו בהדחת המאכל, ויש אף שלא הצריכו הדרה (ר"ן, וכן שיטת הרו"ח).

יש שאמרו שהכוונה להדחת הסכין, שאם בא להשתמש בסכין זו לחיתוך דבר מאכל רותח — צריך להגעיל או ללבן את הסכין, ואין הדרה מספיקה לה (רמב"ן). שאף שאין ית השחיטה רותח כל כך,

שפיד — נותן נשפוד, ולא היה חש למה שהכבד יהיה עליון. בי דוגי — שנותניו ללא לקבל השומן, כדרך שאנו עושין לאוזון, והוא נקרא "צי דוגי" נשון ארמי. בשרא עילוי כבדא נמי אסור — לפי שדם הכבד נוטף לתוך הצי דוגי, וממלא אוכלו. ומאי שנא מדמא דבשרא — והרי אף דם הנשר, כשאין סם

שפיד פכדא עילוי בשרא, אמר: פמה יהיר האי מרבנן!
אימר דאמור רבנן — **דיעבד**, **לכתחלה מי אמור? ואי איכא בי דוגי** — **בשרא עילוי כבדא נמי אסיר**. — **ומאי שנא מדמא דבשרא? דמא דבשרא** — **שכן**, **דמא דכבדא** — **קפי**.
אמר רב נחמן, אמר שמואל: ספין ששחט בה — **אסור לחתוך בה רותח**. **צונן** — **אמרי לה: בעיא הדרה, ואמרי לה: לא בעיא הדרה**.

ב **אמר רב יהודה, אמר שמואל: קערה שפלח בה בשר בשר** — אסור לאכול בה רותח. ו**שמואל לטעמיה**, ***דאמר שמואל: מליח** — הרי הוא פרותח, **יכבוש** — הרי הוא **פמבושל**. **פי אתא רבין אמר רבי יוחנן: מליח** — אינו פרותח, ו**כבוש** — אינו פמבושל. **אמר אביי: הא דרבין ליתא, דההיא פינכא דהוה בי רבי אמי דמלח ביה בשרא**

— **ותבריה**. **מפדי רבי אמי תלמיד דרבי יוחנן הוה, מאי טעמא תבריה? לאו משום דשמיעא ליה מיניה דרבי יוחנן דאמר: מליח** — הרי הוא פרותח! **יתיב רב כהנא אחוה דרב יהודה קמיה דרב הונא, ויתיב וקאמר: קערה שפלח בה בשר** — אסור לאכול בה רותח, ו**צנן שחתכו בסכין מותר לאכלו בכוחת**. **מאי טעמא? אמר אביי: האי — היתרא בלע, והאי — איסורא בלע**. **אמר ליה רבא: פי בלע היתרא, מאי הוי!** סוף סוף, האי ה**יתרא דאתי לירי איסורא הוא, דאיסורא קאכיל!** **אלא אמר רבא: האי — אפשר למטעמיה, והאי — לא אפשר למטעמיה**. **אמר ליה רב פפא לרבא: וליטעמיה קפילא ארמאה, מי לא תנן, קדרה שבישל בה בשר** — **לא יבשל בה חלב, ואם בשל** — **בנותן טעם**. **בשל בה תרומה** — **לא יבשל בה חולין, ואם בשל** —

לומר משום דהוי נותן טעם בר נותן טעם כמו דגים שעלו בקערה — דאביי לטעמיה דחשיב ליה חד טעמא משום חורפיה דצנן. ואף על גב דלקמן אסר אביי — אליבא דרב כהנא קאמר לה.

מכל מקום משום דחוק הסכין, צריך הכשר גדול (רשב"א). ואם בא לחתוך בסכין זו דבר צונן — יש האומרים שצריך להדיח את הסכין (או את המאכל), ויש אומרים שאין צריך הדיחה אלא די בקנינו מועט (רמב"ן).

דמלח ביה בשרא ותבריה כתבו המפרשים כי מכאן עולה שנותן טעם לפגם (שעבר פרק זמן שמער לעת מומן בליעת הטעם, ופגם בכך טעמו), אסור. ומשום כך שבר ר' אמי את הקערה, שכן אין לה תקנה בשימוש מאוחר יותר גם כשהטעם נפגם. ואף שפסקו כי נותן טעם לפגם מותר — אין זה אלא בדיעבד, ומאחר שהשימוש בכלי להבא אינו נחשב כדיעבד, וכן אין שבירת הקערה נחשבת כהפסד מרובה, לכן שברה ר' אמי (רע"א, שורת רלב"ח. ולשיטתם, בכלי חרס יקר, אין צורך לשבור את הכלי) ובטעם הדבר שלא השתמש ר' אמי בקערה זו בצונן, במקום לשבורה, כתבו המפרשים שכלי חרס, כיון שלעולם אין לו עוד תקנה בשימוש בחמין (שהרי אין דרך להכשירו בהגעלה). אין משתמשים בו אף בצונן, שמא יבוא להשתמש בו גם בחמין (רמב"ן, ר"ן).

האי אפשר למטעמיה כתבו המפרשים כי מסוגייתנו עולה כי אם נטעם הצנן, ואין מרגישים בו טעם בשר — הריהו מותר להיאכל לכתחילה במאכל חלבי, ככותח, וכן נראה מדברי הראשונים והפוסקים (רא"ש, טור, שריע יריד סי' צו, א). אכן יש שכתב שאין זה היתר לכתחילה אלא בדיעבד בלבד. שאם לאחר שטעמו את הצנן, וראו שאין בו טעם בשר, בישלוהו בחלב — הריהו מותר. ואולם אין לעשוור כן לכתחילה (ש"ך, והפרי"ח התיר כן אף לכתחילה, וכפי שמורה לשון השריע).

אורה ההלכה

סכין ששחט בה אסור לחתוך בה רותח סכין ששחט בה — כשרה. ואף שהיא מלוכלכת בדם — מותר לשחוט בה פעם אחרת. אבל אסור לחתוך בה רותח. כרב נחמן בשם שמואל. וכתב הרמב"ם שאם חתך בה רותח — מותר (ראה מי"מ). (רמב"ם ספר קדושה הלכות מאכלות אסורות פ"ו הי"ב. שריע יריד י, ב).

צונן אמורי לה בעיא הדרה וכו' סכין ששחט בה — מותר לחתוך בה צונן אחרי שדיחנה תחילה (רמב"ם שם, שריע שם).

קערה שומלח בה בשר מלח בשר בכלי שאינו מנוקב — אסור להשתמש באותו כלי דבר רותח (אפילו אחר שהודח הכלי. ש"ך). ויש אומרים שאפילו צונן אסור להשתמש בו בלא הדרה. ואם השתמש בו בלא הדרה — ידיח מה שהשתמש בו. כרב יהודה בשם שמואל. (רמב"ם שם הכ"א. שריע יריד סט, טז).

מסורת הש"ס

א. פסחים ע"א. חולין צ"ב, קי"ג.

ב. ירושלמי תרומות פ"י ה"ו.

ג. תוספתא תרומות פ"ח, טז. זבחים צ"ב, חולין צ"א.

גרסות

אימר דאמור רבנן דיעבד לכתחלה מי אמור יש בכתי"י: **הא אמור רבנן דיעבד אין לכתחילה לא**.

מדמא דבשרא בכתי"י: **מדמא דבשרא דשרי**.

בי דוגי בשרא יש בכתי"י: בי דוגי אפי' בשרא.

בי דוגי בשרא — **קפי יש** כתי"י שחסר בהם קטע זה.

קפי אמר רב נחמן יש בכתי"י: קפי סכין וקערה וכבר מוציז דגים ועופות סימן אמר רב נחמן.

יהודה אמר שמואל בכתי"י: **נחמן א"ש**.

ושמואל לטעמיה בכתי"י: **שמואל לטעמיה**.

וכבוש הרי בכתי"י: כבוש הרי.

דההיא פינכא דהוה בי רבי אמי — **כרותח** בכתי"י חסר קטע זה.

תלמיד דרבי יוחנן הוה מאי טעמא תבריה לאו משום דשמיצא ליה מיניה דרבי יוחנן דאמר מליח הרי הוא כרותח יש בכתי"י: תלמידיה דר"י הוה אי לאו דשמיע ליה מר"י מליח מאי טעמא תבריה.

אחוה דרב יהודה בכתי"י: **אחוניה דר"י**.

כי בלע היתרא מאי הוי בכתי"י: **וכי היתרא בלע מאי הוי** ויש כתי"י שחסרות בהם מלים אלה.

סוף האי היתרא דאתי לירי איסורא בכתי"י: **סוף איסורא**.

פפא לרבא בכתי"י: **פפא לאביי**.

לשון

פינכא

מקור המלה כנראה ביוונית **πίνακ** (פינאקס) שמשמעה בין השאר: קערה גדולה.

החיים

כותח

הכוחתא (או בעברית כותח) היה מאכל שהותקן לתבל בו את הפת או לעורר תיאבון. מאכל זה היה נפוץ בעיקר בבבל (ומשום כך נתכנה כותח הבבלי), והיה מורכב מלחם שהתעפס, מנסיוב החלב (הנוזל הנשאר לאחר הפרדת הגבינה מן החלב), וממלח.

